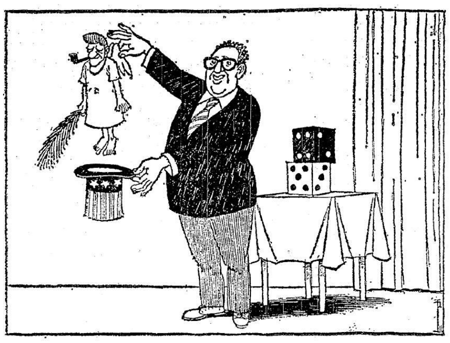

הקוסם ברודזיה

לגר ב„זידדויטשה צייטונג"

כוונות וביצוע במעלה אדומים

מאת דני רובינשטיין

מעלה אדומים נמצאת עדיין בשלב ההתחלה הקשה. משרד השיכון, משרד המסחר והתעשיה, משרד הבטחון, צה"ל וכמה עשרות מתנחלים כבר השקיעו במקום עשרות מיליוני לירות, אך קצב ההתפתחות רחוק מלהניח את דעתם של העוסקים בפרוייקט. אני משתמש במונח פרוייקט משום שהתמונה הכללית של מה שעתיד להיות במעלה אדומים עדיין לא ברורה: אם יהיה שם רק אזור תעשיה ומחנה לעובדים (כהגדרת הממשלה); מה זה בדיוק מחנה עובדים? (הרי אין ישוב אחר בארץ המוגדר כמחנה עובדים); האם תהיה שם שכונה, או ישוב עירוני, או פרבר מרוחק של ירושלים, או שילוב של שכונת וילות כפריות עם מפעלי תעשיה? בינתיים מתגוררות במעלה אדומים כ־35 משפחות (כ־120 נפש) החיות בתנאים מאוד לא נוחים, כמה מהדירות הקטנטנות שהושלמו במקום עומדות ריקות ובאזור התעשיה שנשלם והולך אין עדיין אף מפעל ואפילו לא מבנה למפעל. הבעיות במעלה אדומים סבוכות ומורכבות והן מעין תרכובת של מאבקים פוליטיים ושל התלבטויות כלכליות וחברתיות.

שורש הבעיות במעלה אדומים היא הסתירה בין כוונת המתנחלים שדחפו והביאו להחלטת הממשלה על הקמת הפרוייקט במקום ובין כוונת הממשלה שסיכמה והחליטה מה יקום במעלה אדומים. מי שעילעל בעתונים מלפני שנה וחצי — שנתיים ימצא את פרטי הוויכוח הציבורי ואת תיאור ההפגנות של קבוצות הצעירים, אשר מתוך מניעים לאומיים ופוליטיים דרשו להקים ישוב יהודי גדול על אם הדרך ירושלים—יריחו.

האנשים שלחצו על הממשלה ליישב את מעלה אדומים ראו בחזונם ישוב של ממש, בין אם תהיה זו עיירה או שכונה עירונית. הממשלה לעומתם החליטה על אזור תעשיה ומגורים לעובדים. התשובה שנתנה הממשלה לא ענתה בעצם על התביעות. הדבר דומה לאדם הנכנס למסעדה וגרונו ניחר מצמא, הוא מבקש לשתות מים והמלצרים מתייעצים ומחליטים להגיש לו דווקא לחם.

עשרות הצעירים שנאספו מחוגים פוליטיים שונים אירגנו גרעיני התיישבות, השקיעו מכספם הפרטי, התרימו כספים של אחרים, קנו ציוד, בחרו מוסדות ודיברו על „התיישבות" במעלה אדומים. במסגרת החלטת הממשלה על אזור התעשיה שנספח לו מחנה העובדים לא היה בכלל מקום לארגון גרעיני התיישבות משום שתעשיה ומחנה עובדים אינם בגדר המובן המקובל של המונח „התיישבות". המתנחלים בגרעיני ההתיישבות היו מלכתחילה למיטרד ומכשלה למשרדים השונים עליהם הוטל לבצע את החלטת הממשלה.

הניגוד בין החלטת הממשלה ובין כוונתם של המתנחלים החל לקבל ביטויים מוזרים בשטח. הממשלה בנתה מגורים קטנטנים של חדרון ושירותים (נגית לפועל אחד או שניים) משום שכך הבינו הרשויות את המונח „מחנה לעובדים". המתנחלים מצידם רצו לגור שם עם משפחותיהם כמו בישוב רגיל ולפיכך פרצו את המחיצות בין החדרונים וניסו להפוך את המגורים הדחוקים והארעיים לדירות משפחתיות. במרכז מבנה העובדים הקימה הממשלה מבנה גדול כדי שישמש חדר־אוכל מרכזי לעובדים והוכן אף ציוד מטבח יקר ומשוכלל. המתנחלים לא צריכים כלל חדר־אוכל כזה, הם הפכו את המבנה למשרד הוועד, בית־כנסת, גן ילדים, פעוטון וכד'. אלה מוסדות שלא ברור מקומם במחנה עובדים. ציוד המטבח היקר והמשוכלל כלל לא הורכב במקום. מה שקורה במעלה אדומים זה שנה וחצי (מאז החלטת הממשלה) הוא שכל צד הולך בדרכו שלו: הממשלה נאמנה לכוונתה ולהחלטותיה והיא מקימה שם אזור תעשיה ומחנה עובדים ואילו המתנחלים נאמנים לכוונתם המקורית והם בונים שם ישוב גדול ככל ישוב אחר בארץ. המתנחלים ומשרדי הממשלה מטיחים אשמות האחד בשני ומנהלים משהו הדומה לדו־שיח בין חרשים. המריבות השונות מתישות את המתנחלים, אולם ללא קשר לוויכוחים נתקלים גם הממשלה וגם המתנחלים בקשיים גדולים לבצע את תכניותיהם הנפרדות. הממשלה מתקשה לבנות את אזור התעשיה והמתנחלים מתקשים לגבש גרעין רציני לישוב.

באזור מוקמים פרוייקטים בעלי אופי צבאי. מלבד הללו, האחראי על הקמת אזור התעשיה הוא משרד המסחר והתעשיה. המשרד קיבל על עצמו את הכנת האזור באפריל 1975 לאחר שמינהל מקרקעי ישראל השקיע כבר עבודות בשטח. בסך הכל יוצאו עד תום השנה בהכנת אזור התעשיה כ־12 מיליון ל"י שרובם ככולם הושקעו בהכנת תשתית (חשמל, כבישים, הכשרת קרקע, מים, ביוב יעוד). נבדקו מפעלים רבים שביקשו לקום במעלה אדומים, חלקם ותיקים הרוצים לעבור לשם משטח ישראל וחלקם חדשים. משרד המסחר והתעשיה מאשר למעלה אדומים רק מפעלים גדולים יחסית (יותר מ־50 עובדים) ושם את הדגש על כך שאופי המפעלים ידרוש תעסוקת פועלים יהודיים. החשש הוא שאם לא יקפידו על כך יוקם שם אזור תעשיה שכולו בנוי על כוח העבודה מהכפרים הערבים הסמוכים ומשבטי הבדווים של מדבר יהודה. לאחר בדיקות יסודיות אישר המשרד הקמת ששה מפעלים לא גדולים במיוחד. שניים מהם ירדו מעל הפרק לאחר שבעליהם חזרו בהם. במפעל שלישי הוחלט על קיצוצים ועתה מתכננים להקים רק חלק ממנו ושלושת המפעלים הנותרים נמצאים בשלבי הכנה. לפי שעה לא ברור מתי יושלמו הכניות המפעלים שיאפשרו תחילת בניין מבני התעשיה בשטח עצמו. התמונה היא, איפוא, עגומה למדי. בתחום ההשקעות יש כידוע האטה בכל חלקי הארץ, חסר אולי נחשון שימשוך אחריו מפעלים אחרים ובינתיים לכל הקריאות הפוליטיות להתיישבות יהודית בשטחים המוחזקים אין תרגום מעשי של יוזמה פרטית במעלה אדומים. מאות הדוגמים שהוכשרו במעלה אדומים יחכו כנראה עוד זמן רב למפעלים.

למתנחלים אין, כאמור לעיל, כל קשר לאזור התעשיה וחרף העובדה שהם מתגוררים במה שמכונה „מחנה העובדים" ספק אם יוכלו להשתלב בתעשיה שתקום שם. הם מבקשים לבנות את ישובם ומתלבטים בבעיות חברתיות קשות. בשלבי ההתארגנות הראשוניים ובעת ההפגנות לפני שנה וחצי ושנתיים, נראה כי קיימים מאות מועמדים לישוב. חלקם היו צעירים דתיים המקורבים לגוש אמונים, חלקם התארגן במסגרת מפלגת הליכוד בירושלים (בעיקר צעירי „תנועת החרות") וחלקם היו צעירים שנאספו בהשראת החוג ע"ש בן־גוריון שבמפלגת העבודה בבירה (מועצת פועלי ירושלים נתנה את חסותה לקבוצה זו). תוך פרקי זמן קצרצרים נרשמו בגרעיני ההתיישבות אלה — תוך תחרות ביניהם — מאות מועמדים. לא תמיד היתה זו מועמדות רצינית והיו ביניהם שחשבו, על סמך פרסומים שונים, כי תמורת תשלום קטן יזכו בבית פרטי (וילה) במרחק 16 ק"מ מביתם הקודם בירושלים. משרד השיכון נקלע למריבות בלתי־פוסקות עם המתיישבים על חלקיהם השונים והם עצמם חירפו וגידפו איש את רעהו. בסיכומו של דבר נשארה במקום קבוצה קטנה ועקשנית החיה בתנאים קשים. הגרעין של מועצת פועלי ירושלים נתון במשבר קשה. כאשר הושלמו לפני מספר חדשים עוד כמה יחידות־דיור קטנות פלשו לתוכן כמה משפחות. משפחות אחרות עזבו מרצונן וכל העת קיימת התרוצצות בין המתנחלים ובין „עמידר" ומשרד השיכון האחראים על איכלוס המקום. התוצאה היא לחץ של מועמדים מצד אחד, נטישה ודירות ריקות מצד שני.

ההתחלה קשה. מעלה אדומים היא כיום אזור תעשיה שהתפתחותו מעורפלת מצד אחד, וישוב חצי־עירוני שמהותו לא ברורה מצד שני. כך או כך עולה הדבר לקופת המדינה בממון רב ולא ירחק היום שהממשלה תצטרך לשוב ולדון, ולנסח במדוייק את כוונותיה ביחס למעלה אדומים.

הרבה מזל וגם לא מעט עורמה מצד עורכי המיפגש, כדי להוציא מפי מועמד זה או אחר משפט ספונטאני או הערה מאולתרת על נושא כלשהו.

מציגי השאלות במיפגש של יום ה' עשו את מלאכתם בכובד ראש והיו מוכנים ומעודכנים היטב. הם הציגו שאלות בנושאים „הגדולים", כגון אינפלציה, מסים, אבטלה ואנרגיה. אלה הן שאלות מסובכות בהכרח ולכן היה זה מן הנמנע שהציבור האמריקאי יחכים מהויכות. אני עצמי מצאתי את עצמי משועמם עד כדי פיהוק ולא פעם הייתי נבוך. מתאר אני לעצמי כמה רב מספרם של האמריקאים שהמידע שלהם בנושאים הגדולים האלה אינו רב מזה שלי או בעלי שכל מצומצם כמוני, כדי להתמצא בסוגיות המסובכות והמכריעות האלה.

ותשובות היריבים הלמו בדייקנות את השאלות. שני היריבים הכינו לעצמם עמדות מבוצרות קבועות, ומהן כמעט ולא הגיחו.

הנשיא פורד תקע את דגלו על ראש המעוז האדיר האמור להגן על האומה מפני האינפלציה. הוא הציג כהישג הגדול של הממשל את צמצום האבטלה ביחד עם ריסון המחירים. הוא גם נאבק נגד הקונגרס על תקציב מאוזן ונגד בזבוז כספי הציבור. בשם המאבק נגד האינפלציה היה הנ־

נמרצים לבלימת האינפלציה. בזו אחר זו החמיץ הזדמנויות, ובעיקר בנושא המס למימון הביטוח הלאומי, כדי לסייע לאלה שאין ידם משגת לשלם את המס.

קארטר מדבר כאילו יש בכוחו להשיג את היעדים הרצויים בנפנוף במקל קסמים, הווה אומר בהשמעה אמיתות מופשטות ומליצות נעלות כגון אהבה ואהבת מולדת. אפילו „המירשם" שלו עצמו ל„רה־ארגון", נשמע כמליצה ריקה מתוכן, ובפרט כאשר הוא מדבר על תבנית רה־ארגון בתחום האנרגיה, אך מבלי לתת דעתו למקור מרבית הצרות, והוא מיניסטריון הפנים.

ובכל זאת, כאשר ראיתי את שניהם ניצבים זה מול זה, מצאתי את קארטר יותר „טובה לב" מאשר יריבו. הוא לפחות צחק מדי פעם בפעם. אך לפי ניחושי אפשר יהיה להעריך את השפעת ההתמודדות האישית בפני הטלוויזיה רק תוך השוואה עם הציפיות מהם. מאחר שהנשיא פורד אמר את דבריו במשפטים קצרים ושקולים יפה, גילה התמצאות ושליטה במימשל הפדראלי והשיב לשאלות בבקיאות. „אני מניח, שהוא „נתן לציבור הרבה יותר ממה שהציבור ציפה ממנו, בעוד שקארטר, אשר הציבור ציפה ממנו להרבה, זכה בקושי בנקודה אחת או שתיים נגד יריבו האמור להיות „חלש"